

La Festa de Sant Antoni a Gandesa

Anton Monner

El 17 de gener es celebra a Gandesa, com a molts altres pobles de la Terra Alta, dels Ports i del Matarranya, la *Santantonada*. Està arrelada des de fa segles en honor a Sant Antoni Abat, conegut popularment pel Sant Antoni *dels rucs o del porquet*. La nostra gent celebra un dia gran com una festa major d'hivern.

A Gandesa anys enrere es feia coincidir amb la gran fira ramadera on es reunien pastors, ramaders, pagesos, traficants, comerciants i s'hi feien tractes de mules, matxos i tota mena d'animals, i el mercat d'estrís que els pagesos necessitaven per la terra i subministraments de tota mena. Des dels temps dels àrabs sabem que es reunien al *Lligallo del Coll de la Font*. Allí s'hi van trobar monedes de les transaccions que s'hi efectuaven. Ja a partir del segle XVIII, existeix la documentació que tinc reproduïda als meus llibres d'història, que es reunien a la *carrerada* que coincidia amb el camí a Batea, al costat de la Font Vella. Els animals necessitaven aigua i igual al Coll de la Font com a la Font Vella en tenien suficient per poder abeurar per cobrir llurs necessitats. I com que en les transaccions comercials, sobretot si es tractava d'una cavalleria, no es podia pagar al comptat, el rector de la parròquia o el seu vicari, com a fedataris públics, redactaven un document on es citava el comprador, el venedor, l'avalador de l'operació, les característiques de l'animal amb la seva altura i el color del seu pèl, el preu pel qual es venia, els interessos, els terminis de pagament que es determinaven –normalment tres anys i pagadors per Sant Miquel- i els tres subjectes signaven el compromís que el notari acreditava en document públic i quedava registrat i reproduït al llibre de censals de la parròquia. A Gandesa teníem venedors significats i aquí arribaven compradors de totes les terres ebrenques, com Paüls, Amposta, la Sènia, Batea o Falset. Vet aquí el nom popular *del sant dels rucs* per diferenciar-los de Sant Antoni de Pàdua, el del 13 de juny, que era el *sant dels rics*.

Sant Antoni és un sant important i per això té reservat un espai ben significat a l'altar major de la nostra església arxiprestal de Santa Maria. El van santificar perquè era d'una bona família i va vendre totes les seves propietats, les va repartir entre els pobres i es va retirar a pregar al desert, on va haver de suportar les temptacions dels dimonis i sempre les va vèncer. Durant anys va caminar d'un indret a un altre repartint amor i el poc que ell disposava entre els pobres, els desvalguts, els desemparats, els presoners i els endimoniats. Per això sempre apareix amb la seva gaiata.

En temps no massa llunyans s'hi celebrava una processó pels principals carrers de la Ciutat, i el portaven dalt una peanya, suportat

per quatre membres del Patronat que s'anaven canviant a cada tram del carrer.

La festa la prepara un Patronat que a l'Arxiu parroquial se'n serveix els membres que l'integraven des del segle XVIII però a bon segur aquesta institució venia funcionant de molts segles enrere. Els seus membres preparen la festa en anticipació, contractant els músics, preparant la llenya per cremar-la al mig de la Plaça de l'Església, amb una gran foguera o *barraca* i els cantaires assagen els seus *xants* típics en record al Sant, amb les tonades de la jota gandesana.

*"Sant Antoni és un bon sant,
i qui té un xavo li dóna,
perquè ens guardi els animals,
tant si són de pèl com de ploma".*

Els cantaires improvisen els seus *xants* diferents cada any, tots lligats amb la vida del sant, els seus miracles, com guarda els animals i fan acudits versats que distreuen els assistents i els forasters que hi participen. Canten des de uns llotja situada davant l'abadia.

La festa s'anima i els mateixos cantaires, o el seu cap, rifa el baconet regalat per algun granger local, que suma els ingressos per l'organització. Un xiquet escollit a l'atzar, extreu d'una bossa el número guanyador. També subhasten la llenya al millor postor. Fusta que l'han recaptada per les cases del poble els dies anteriors. El qui més paga se la queda i li porten a casa seva. Els beneficis es repartien entre els pobres de la vila, les vídues desemparades, els mutilats de les guerres i aquells que ho poguessin necessitar. En els temps del funcionament de l'hospital de la vila els beneficis se li lliuraven al seu encarregat per atendre als peregrins dels Camí de Sant Jaume i també els soldats ferits o empestats i els pobres en general que allí podien hostejar i disposar de llit i de plat calent.

Dones, nois, xiquets i xiquetes, amb vestits regionals, ballen la dansada al redós de la gran foguera. S'hi concentra tot el poble per admirar els balls dels petits i grans, i les cançons dels *xantoners*, amenitzades per les guitarres, les gralles i els flabiols. Hi ha tot allò que representa una gran festa: foc, ball, música, menjar, cançons i actes religiosos. Una festa popular, nascuda del poble, celebrada pel poble i que entre pastissos, benediccions dels animals, cantaires, dansaires, recol·lecció de llenya, la subhasta, la rifa i la festa religiosa, hi participa pràcticament tothom excepte els malalts i els avis que no disposen de mobilitat per sortir de casa.

Ja de bon matí es comencen a vendre les coques i els bunyols de Sant Antoni ben regats de mel. Pastissos que ofereixen forns i

algunes piadoses dones i que es vénen al perxes i els seus beneficis s'aporten per atendre les despeses del Patronat.

El Sr. Rector beneeix els animals que passen per davant la portalada romànica de l'església. Cavalls, mules, matxos i mascotes de tota mena. Avis i néts que porten els animalets, ocells engabiats, gossos de companyia, els pagesos les seves cavalleries... Beneeixen, recordant sant Antoni, amb una devoció emanada i repetida des de segles. Una festa tradicional, impregnada al sí del poble, que tots i cadascun dels gandesans la porten dins seu, ja que és la seva festa com ho fou dels seus pares, avis i besavis.